

HUSZÁR GYÖZŐ:

**VAN-E KERESZTÉNY
NEVELÉSTAN?**

SZERZŐ KIADÁSA. 1937.

HUSZÁR GYÖZŐ:

**VAN-E KERESZTÉNY
NEVELÉSTAN?**

SZERZŐ KIADÁSA. 1937.

**NIHILOSTAT. DR. JULIUS CZAPIK
CENSOR DIOEC. NR. 4332/1936.
IMPRIMATUR. STRIGONII, DIE 31.
DECEMBRIS, 1936. DR. JULIUS
MACHOVICH VIC. GENERALIS.**

**KORDA R. T. NYOMDAJA
BUDAPEST, VIII., CSEPREGHY-U. 2.**

ELŐSZÓ.

Ha tanulmányozzuk a különböző nevelési rendszereket, azt vesszük észre, hogy mindegyik valamely világnézeten áll. Még azok is, akik tagadják a világnézet alapvető fontosságát a nevelésben, akaratlanul is beleviszik világnézetüket a neveléstanba. És melyik az a világnézet, amelyen az igazi neveléstannak állania kell? E kérdésre ad feleletet ez a kis könyvecske.

E könyvecske mást nem tartalmaz, mint amit már kiadott művünkben: *Neveléstan a philosophia perennis alapján* megírtunk. E könyvecskében csupán egy helyre gyűjtöttük össze azt, ami művünkben különböző helyeken és különböző címeken fordul elő. Ez okból lehetőleg szóról-szóra vettük ki a megfelelő részeket.

A szellemek és eszmék mai kétségbeesett harcában, amikor minden a nevelésre veti magát, hogy fennmaradhasson és terjedhessen, nagyon is szükséges tudnunk, hogy az emberiség és az egyes ember életében a legfontosabbnak, t. i. a nevelésnek, milyen alapokon kell állania, hogy áldás és ne átok legyen. Ez okból szükségesnek kell mondanunk e könyvecskét. Mindazáltal nem a mi dolgunk ezt megítélni. A mi kötelességünk dolgozni s ha lehetséges, felrázni az embereket, a katolikus gondolkodást a neveléstanba is belevinni, sőt éppen a neveléstanba, a megítélés pedig mások kötelessége, a hivatottaké.

Szerző.

MI A KÉRDÉS MIBENLÉTE?

Ha lapozzuk a neveléstudomány történelmét, azt vesszük észre, hogy a különböző nevelési elméletek és rendszerek össze-vissza hevernek egymás mellett minden összeköttetés nélkül. Aki pedagógiával behatóbban foglalkozik, úgy érzi magát, mintha temetőben járna. Rendszerek fekszenek rendszerek mellett. Az egyik feltűnik, kevés ideig a felszínen van, azután a sírjába hanyatlik, mert egy másik rendszer tűnt fel. Csak Herbart után is hány rendszerről hallottunk és a legújabb időben a munkaiskola = Arbeitsschule akarja a nevelés rendszerét átalakítani.

A neveléstan alárendelt tudománya a bölcseletnek. Ezért gyakori eset az, hogy ha a bölcselet téved, félrelép, vagy új bölcseleti rendszer keletkezik, akkor ama területen a neveléstan is téved, félrelép, vagy az új bölcseleti rendszer alapján új nevelési rendszerről beszélnek. Kant a bölcseletbe belevitte az érzelmeknek megfelelő tehetséget (Gefühlsvermögen) és a pedagógusok e nem létező tehetség fejlesztéséről kezdtek beszélni. Comte Ágoston megalapította bölcseleti rendszerét és mindjárt akadtak pedagógusok, akik Comteval együtt e rendszeren nevelési rendszert akartak fölépíteni. Így volt Herbart is az ő bölcseleti és nevelési rendszerével. Amint a bölcseletben kérdéses kezdett lenni az Isten léte, a pedagógusok is kezdtek elhallgatni az Istent. És legújabbban a Freud Zsigmond által alapított szexuál-

bölcsleletből kifejlődött individuálpeszichológián akarnak újabb nevelési rendszert fölépíteni munkaiskola = Arbeitsschule néven.

Azt is észrevesszük a neveléstudomány történetében, hogy a nevelési rendszerek változásában, fel- és letűnésében egy pedagógia már kétezer esztendeje sziklaszilárdan áll, amelynek váza teljesen ép és egészséges és amely mindazt képes magába venni, ami a többi rendszerben jó. Ez a katolikus egyház által vallott keresztény neveléstan, amelyet sokszor gúnyoltak, azután semmibe se vették, de megcáfolni nem tudták.

Van-e tehát keresztény neveléstan? Itt nem azt keressük, hogy vannak-e keresztény vallású neveléstudósok. Mert ilyenek vannak; de ez még nem teszi kereszténnyé a neveléstudományt. Nem a neveléstan művelőjének keresztényvolta mondja meg, hogy keresztény-e a neveléstan vagy sem. De azt sem keressük, vajjon vannak-e neveléstani írók, akik a természetfölötti kinyilatkoztatás igazságait is (áteredő bűn titka, Oltáriszentség titka stb.) értékesítik neveléstanukban. Mert ilyenek is vannak s ők keresztény világnézetüket vitték bele a neveléstanba.

A kérdés mibenléte ez: van-e a természetfölötti kinyilatkoztatástól oly függősége a neveléstanak, amelyet tekintetbe kell vennie, ha neveléstan akar lenni. Vannak más tudományok is és velük kapcsolatban sohasem vetődik föl a kérdés: keresztények-e vagy sem. Pl. sohasem kérdezzük: van-e keresztény matematika? van-e keresztény biológia? van-e keresztény orvostudomány? Miért? Mert ezek a tudományok radikálisan függetlenek a vallástól és a természetfölötti kinyilatkoztatástól és függetlenek mind

alapelveikben, mind következményeikben. Hát független-e a neveléstan is a természetfölötti kinyilatkoztatástól? Ha a neveléstan természete szerint független a természetfölötti kinyilatkoztatástól, akkor nincs keresztény neveléstan; ha azonban a neveléstan természete szerint lényegesen függ a természetfölötti kinyilatkoztatástól, akkor van keresztény neveléstan.

Fölvetett kérdésünk megfejtésénél a következő logikai mozzanatokon kell végigmennünk, vagyis előbb a következő kérdésekre kell válaszolnunk:

a) Tudomány-e a neveléstan?

b) Ha tudomány a neveléstan, akkor mi a középpontja, vagyis mi az a neveléstanban, ami a neveléstanban lévő részeket mind a neveléstanhoz tartozóknak mondja?

c) Milyen viszony van a neveléstan és bölcsélet között?

d) Milyen viszony van a neveléstan és a természetfölötti kinyilatkoztatás között?

Lássuk e részeket egyenkint!

A) TUDOMÁNY-E A NEVELÉSTAN?

Azt, hogy mivel foglalkozik a neveléstan, már a neve is mutatja, mert minden tudomány tárgyától veszi elnevezését, úgyhogy a tárgy megnevezése a tudomány elnevezésében is benne van. Minden tudományt tárgya után nevezünk el. Tehát *a neveléstan az a tudomány, amely a nevelést tárgyalja.*

E meghatározás tulajdonképpen tautológia, mert ugyanazon szóval magyaráz; mindazáltal nem vétkes tautológia, mert az egyes tudományok meghatározásánál ez az általánosan elfogadott

gyakorlat. Ha pedig a tautológiát el akarnók kerülni, akkor a nevelés szó helyébe a nevelés meghatározását kellene tennünk és azt kellene mondanunk: a neveléstan az embernek az Isten dicsőítésére s az örök üdvösség megnyerésére való képesítés tudománya.¹ Mi azonban megmaradunk a régi gyakorlat mellett, mert a nevelésnek (bár tévesen) sok meghatározását adják és ez a neveléstan meghatározásánál zavart okozhatna. Tehát *a neveléstan a nevelést tárgyaló tudomány.*

De valóban tudomány-e a neveléstan?

Minden tudomány nemcsak törvényeket és szabályokat állít fel; nem csupán azt mondja meg, hogy valami így vagy úgy van, így vagy úgy kell eljárunk, hanem mindezt be is bizonyítja és hogy bebizonyíthassa, visszavezeti alapjaikra. Így jár el a neveléstan is. Tehát a neveléstan törvényeket és szabályokat állít fel; megmondja, hogy a nevelésben valami így vagy úgy van, így vagy úgy kell eljárunk; mindezt bebizonyítja és hogy bebizonyíthassa, visszavezeti alapjaikra. Tehát *a neveléstan tudomány.* A neveléstan tudomány, mert a nevelésre vonatkozó összes ismereteinket egységes egészbe fűzi, a részeket szakadatlan következtetésekkel szervesen összeköti, rendszerbe foglalja, mindent egy összefoglaló fő gondolat, vagyis középpont köré csoportosít s mindent láncolatosan s alapjaiban magyaráz.

Hogy a neveléstan tudomány, azt valószínűvé teszi az a körülmény, hogy nevelés van, tehát észszerű dolog. Minden észszerű dolog a tudományos tárgyalás által elvben már hozzáférhető,

¹ A nevelés meghatározását és ennek bebizonyítását lásd: Huszár Győző: Neveléstan a philosophia perennis alapján. I. 1934.

következőleg a nevelés is tudományosan tárgyalható. És hogy valóban tudomány a neveléstan, vagyis igazságait logikai nyilvánvalósággal állítja eléánk és azokat szakadatlan következtetésekkel köti össze, azt a neveléstan irodalma bizonyítja.

Tehát a neveléstan tudomány. Már most a mai kor felfogása szerint minden tudományban csak azt tartjuk vívmánynak, tehát a tudományhoz tartozónak is, amit a tapasztalat és az ész által ismerünk meg s ezért a tudományok alapelveikben és levezetett tételeikben függetlenek a természetfölötti kinyilatkoztatástól. És tényleg vannak ilyen tudományok: matematika, biológia, orvostudomány, fizika, chemia stb. De ilyen tudomány-e a neveléstan is? Az a körülmény, hogy még sok-sok millió ember van, aki semmit sem tud a kereszténységről s mégis nevel, mert kell is nevelnie a jövő nemzedéket, azt látszik bizonyítani, hogy a neveléstan is független a természetfölötti kinyilatkoztatástól. Igaz-e ez? Későbbi fejtegetéseink megfelelnek e kérdésre.

B) MI A NEVELÉSTAN KÖZÉPPONTJA?

A neveléstan a nevelés tudománya. Ebből következik, hogy *a neveléstan középpontja*, amely a részeket összetartja és megmondja, hogy mi tartozik a neveléstanhoz, *a nevelés fogalma, illetőleg meghatározása*. A nevelés helyes meghatározásával biztosítva van a neveléstan tárgyi egysége, vagyis a neveléstan igazságai nem úgy jelennek meg, mint oldott kéve, hanem a nevelés fogalmával szervesen összefüggő részek. Tehát *a nevelés logikai fogalma a neveléstannak legfelsőbb és legmagasabb deduktív elve*, amelyből a nevelésre vonatkozó minden dolgot levezethe-

tünk; *de legfelsőbb és legmagasabb reduktív elve is*, mert a nevelésre vonatkozó minden dolgot erre visszavezethetünk.

Minden tudományos neveléstanban a legelső lépés a nevelés meghatározása, vagyis a neveléstan legfelsőbb és legmagasabb deduktív elvének a fölkeresése. És mert ezt még a neveléstan elején tesszük, azért *a neveléstan tárgyalási módja csak deduktív lehet*. Ez okból összes következtetéseink föltétele a nevelés meghatározása, ezt a középtétel (vagy középtételek) követi, amelyet tapasztalati vagy spekulatív úton nyerünk, végül pedig a zárótétel van.

A mondottakból következik, hogy e kérdés eldöntésénél: van-e keresztény neveléstan, — mindenekelőtt a nevelés fogalmát, illetőleg meghatározását kell vizsgálat alá vennünk.

A nevelés meghatározása ez: *A nevelés az embernek az Isten dicsőítésére s az örök boldogság megnyerésére való képesítése.*¹ Ha van valami, ami azt mondhatná, hogy a neveléstan lényeges függőségi viszonyban van a természettőlötti ki nyilatkoztatástól, akkor ez a nevelés meghatározásában kifejezetten benne lévő: Isten dicsőítése s az örök üdvösség megnyerése. Azonban ez az igazság: Isten van, a természetes ész világánál csupán bölcseleti úton is a teljes bizonyossáig kimutatható.² Ugyanígy a természetes ész világánál csupán bölcseleti úton is a teljes bizonyossáig kimutatható, hogy az ember köteles az Isten dicsőítésére, mégpedig tehetségeinek mértéke szerint és mindennek jutalma az örök boldogság.

¹ Huszár Győző: Neveléstan a philosophia perennis alapján. I. 1934.

² Szent Pál apostolnak a rómaiakhoz írt levele (1, 20.); Aquinói szent Tamás: Summa theologica, 1^a, qu. 2, a. 3.

Tehát mindeddig még nem léptük át a természetes ész megismerésének határait s ezért a nevelés meghatározásából nem tudjuk kiokoskodni, vajjon függőségi viszonyban van-e a neveléstan a természetfölötti kinyilatkoztatással vagy sem.

Azonban az ember sohasem élt a természetes rendben, megteremtésének legelső pillanatától kezdve természetfölötti rendben él. Ezért az a kérdés vetődik fel, hogy most is az-e a célja az embernek, t. i. az Isten dicsőítése és az örök boldogság megnyerése, mint lett volna a természetes rendben.

Tetszett az Isten végtelen bölcseségének és végtelen jóságának, hogy az embert magasabb boldogságra hívja meg, mint amilyen őt természete szerint megilleti. E magasabb boldogság az Istennek színről-színre való látása, a boldog istenlátás. Erre az ember természetes erőivel már nem képes, mert a boldog istenlátás minden teremtmény természetes erőit messze felülmúlja.¹ E magasabb boldogság szintén örök boldogság, bár a természetes örök boldogságtól különbözik és szintén az Isten dicsőítése által érjük el, bár ez a dicsőítés a pusztán természetünk által való dicsőítéstől különbözik. Így azután az embernek megismert célja természetfölötti cél is. Tehát *a mostani természetfölötti rendben is: a nevelés az embernek az Isten dicsőítésére s az örök boldogság megnyerésére való képesítése.*

Minden rendben a nevelés arra a végső célra képesíti az embert, amely cél ama rendben valóban végső célja az embernek: a természetes rendben a természetes végső célra, a természetfölötti rendben a természetfölötti végső célra. Tehát

¹ Aquinói szent Tamás: Summa theologiae. 1a 2ae qu. 5, a. 5.

minden rendben igaz, hogy a nevelés az embernek az Isten dicsőítésére s az örök boldogság megnyerésére való képesítése. Így a nevelés meghatározását a természetes ész segítségével kaptuk, úgy-hogy sehol sem hívtuk segítségül a természetfölötti kinyilatkoztatást még burkoltan sem, a természetfölötti kinyilatkoztatás legföllebb csak szentesíti a természetes észnek a nevelés meghatározására vonatkozó ítéletét. Ezért a nevelés meghatározása nem ad felvilágosítást arra, vajjon van-e függőségi viszony a neveléstan és a természetfölötti kinyilatkoztatás között, bár az a körülmény, hogy a természetfölötti kinyilatkoztatás szentesíti a természetes észnek a nevelésről adott meghatározását és megtudtuk, hogy az ember a természetes boldogságnál magasabb boldogságra van teremtvé, valamit sejtet velünk. De e sejtésről később.

*

A nevelés meghatározásából a következőtések szakadatlan sorozatán át azt kapjuk, hogy a nevelésnek vallásosnak kell lennie, mégpedig úgy, hogy *a vallásosság a nevelésnek alapjában lényeges tulajdonsága, vagyis valakit vallásosságra képesíteni és ugyanazt az embert az Isten dicsőítésére s az örök üdvösségre képesíteni, a nevelés tényének végrehajtásában egymással fölcserélhető fogalmak, mind a kettő ugyanazt jelenti.*¹ Hát megmondja-e a vallás, hogy van-e függőségi viszony a neveléstan és a természetfölötti kinyilatkoztatás között?

A vallás az Isten dicsőítése. Ha az Istent dicsőíteni akarjuk, előbb ismernünk kell Őt, azután ismernünk kell az ember és Isten között lévő

¹ Huszár Győző: Neveléstan a philosophia perennis alapján. I. 1934.

viszonyt, valamint az ezen viszonyból származó kötelességeket, végül pedig az akaratnak e kötelességeket el kell fogadnia és meg kell valósítania. Ha ezeket az ész által megismerhető kötelességeket az akarat nemcsak elfogadja, hanem meg is valósítja, akkor létrejön a vallás. Tehát a vallás nemcsak a természetfölötti rendben szükséglete az embernek, hanem a természetes rendben is az lett volna,¹ hiszen fogalmának megalkotásában sehol sem hivatkoztunk a természetfölötti kinyilatkoztatásra. És tényleg, nem volt és nincs nép vallás nélkül,² pedig voltak és most is vannak népek, amelyek semmit sem tudtak és tudnak a kereszténységről.

A mondottakból következik, hogy mindeig ideig még nem léptük át a természetes ész megismerésének a határait, tehát még a nevelés vallásossága sem mondja meg, vajjon van-e függőségi viszony a neveléstan és a természetfölötti kinyilatkoztatás között.

C) MILYEN VISZONY VAN A NEVELÉSTAN ÉS A BÖLCSELET KÖZÖTT?

A nevelés meghatározása azt mondja, hogy az egész nevelési rendszer a következő alappilléren áll: a) van Isten, b) van lelkünk, amely

¹ Aquinói szent Tamás a vallásosságot az erkölcsi erények közé sorozza (Summa theologiae, 2^a 2^{ae}, qu. 85, a. 5.) és ezzel azt is mondja, hogy a vallás a természetes rendben is szükséglete lett volna az embernek.

² „L'athéisme n'est nulle part qu'à l'état erratique. Partout et toujours la masse population lui a échappé; nulle part, ni une des grandes races humaines un même une division quelque peu importante de ces races n'est athée. (A. Eymieu: Le gouvernement de soi-même. III.²⁰, 1927, 205. oldal, 2 jegyzet).

értelemmel és szabad akarattal bír, c) van másvilági célunk is s e cél az Istenben van. Tehát a neveléstan alapjai: Isten léte, lelkünk, szabad akarat és másvilági cél.¹ Mivel pedig mindez a bölcseletnek a tárgya, azért a *neveléstannak a tárgyi megismerési elvei a bölcsélet igazságai*. Ez pedig azt is mondja, hogy *a neveléstan a bölcseletnek alárendelt tudomány*.

A bölcsélet az Isten létét, lelkünk létét, a szabad akarat tényét és a másvilági cél valóságát bebizonyítja pusztán a természetes ésszel, mégpedig bebizonyítja a teljes bizonyosságig. A neveléstan azután ezeket az igazságokat a nevelésre alkalmazza, vagyis belőlük vezeti le a maga igazságait szintén a teljes bizonyosságig. És mivel ez a neveléstannál is csak a természetes ész segítségével történik, azért a neveléstan még mindig nem lépte át a természetes ész megismerésének a határait, vagyis még mindig nem tudjuk, van-e keresztény neveléstan vagy sem.

Továbbá a nevelés rendszerének kifejtésében kapjuk, hogy az embert ismeretekre is kell tanítanunk, amint ezt a különböző iskolák, iparágak és foglalkozási ágak teszik, erényességre is kell képesítenünk stb. Röviden: a nevelésnek arra kell törekednie, hogy az ember földi életét minden tartozékával együtt végső céljára való tekintettel rendezze be és élje le. E végből a neveléstannak szüksége van a logikára, az ismeretelméletre, a metafizikára, az erkölcsbölcsületre, a társadalomtudományra. Vagyis a neveléstannak is szüksége van a jó és rossz, erény és bűn, tekintély és tisztelet stb. fogalmaira; szüksége van a fogalom, ítélet, következtetés, bizonyítás,

¹ Huszár Győző: Neveléstan a philosophia perennis alapján. I. 1934.

módszer ismeretére; azonban mindezeket nem a neveléstan alapozza meg, hanem a bölcselet. Hogy tehát a neveléstan fölkereshesse mindamaz állítmányokat, amelyek a nevelésre vonatkoznak, azért kénytelen nagyon gyakran a bölcselethez folyamodni s tőle kérni kölcsön az igazságokat, hogy azután belőlük a nevelésre vonatkozó következtetéseket lehozza. Ez azt mondja, hogy *a neveléstan a bölcseletnek alárendelt tudomány*. Azonban, ezeket az igazságokat a bölcselet a természetes ész segítségével alapozza meg és ugyan-csak a neveléstan is a természetes igazságokból a természetes ésszel vezeti le a maga igazságait, úgyhogy e két tudomány még burkoltan sem hivatkozik a természetfölötti kinyilatkoztatásra. Tehát a neveléstan még mindig csak a természetes ész megismerésének a határai között mozog, következésképp még mindig nem tudjuk, vajjon van-e keresztény neveléstan vagy sem.

Végül, a bölcselők között felvetődött ez a kérdés: van-e keresztény bölcselet?¹ Mivel a neveléstan a bölcseletnek alárendelt tudománya, úgyhogy a bölcseletnek majdnem minden igazságát alkalmazza a nevelésre, azért ha van keresztény bölcselet, akkor keresztény neveléstan is van és ha nincs keresztény bölcselet, akkor keresztény neveléstan sincs.

Van-e tehát keresztény bölcselet? Mi pedagógusok vagyunk és nem hivatásos bölcselők, tehát e kérdés fejtegetésébe nem bocsátkozunk annál is inkább, mert nem szeretünk idegen területen kalandozni, hanem a feleletet készen

¹ Schütz Antal: *Mi a bölcselet?* 1935, hatodik előadás; — É. Gilson: *L'esprit de la philosophie médiévale*. 1932; — J. Maritain: *De la philosophie chrétienne*. 1933.

vesszük át az illetékesektől. Schütz¹ azt mondja, hogy van keresztény bölcselet. Ebből következik, hogy **keresztény neveléstan is van.** Ezt a végső tételt az alábbiakban kissé részletezzük.

D) MILYEN VISZONY VAN A NEVELÉSTAN ÉS A TERMÉSZETFÖLÖTTI KINYILATKOZ- TATÁS KÖZÖTT?

A természetfölötti kinyilatkoztatás háromféle igazságokat tartalmaz: a) a közönséges common sense igazságait foglalja magában, amelyeket minden ember ismer; b) azokat az igazságokat, amelyeket tudhat ugyan az ember, de csak nagy fáradsággal szerezhethet meg és a természetfölötti kinyilatkoztatás határozottabb és mélyebb tartalommal tanítja (erkölcs alaptörvényeit, Isten tulajdonságait); c) oly igazságokat, amelyeket a természetes ész magától sohasem ismer meg, csak a természetfölötti kinyilatkoztatásból ismerhette meg (áteredő bűn titka, Szentháromság titka, megtestesülés titka, kegyelemtan stb.).

Mi a következőkben csak a harmadik csoport igazságaira leszünk tekintettel, mert ezek eszünk természetes megismerő erejét messzemenő felülmúlják. De ezeket az igazságokat sem vesszük mind számba, hanem csak egy-kettőt, mert ha egy-kettőnél kimutatjuk, hogy a neveléstan köteles rájuk tekintettel lenni, akkor máris kimutattuk, hogy a neveléstan függ a természetfölötti kinyilatkoztatástól, tehát van keresztény neveléstan. Lássuk!

A nevelés az embernek az Isten dicsőítésére s az örök boldogság megnyerésére való képesí-

¹ Előbb említett előadásában.

tése. E meghatározásból következik, hogy *a nevelés megismerhetősége az Isten megismerhetőségétől függ*. Mivel pedig az Istent megismerhetjük természetes eszünkkel, még pedig úgy, hogy az lehetetlen, miszerint valakinek logikailag megalapozott állandó meggyőződése legyen az isten-tagadás, azért az is lehetetlen, hogy valakinek logikailag megalapozott állandó meggyőződése az legyen, hogy a nevelés az embernek nem az Isten dicsőítésére s az örök üdvösség megnyerésére való képesítése.

Hát mi az oka annak, hogy vannak egyesek, akik a nevelésnek fönti meghatározását nem fogadják el, sőt azt sem fogadják el, hogy a nevelésben valamiképen benne van az Isten dicsőítésére való képesítés.

Ennek oka a következő: „Isten léte nemcsak elméleti, hanem kiváltképp gyakorlati kérdés is; elismerése a legmélyebb életbevágó következményekkel jár. Ezért nem csoda, hogy akiknek bármi okon érdekük a föltétlenül szent és igazságos Istennek nem-létezése, könnyen elzárkóznak az Isten-bizonyító szempontok elől. Annnyival inkább, mert Isten léte csak közvetve nyilvánvaló igazság; a közvetett nyilvánvalóság pedig nem fekszik rá a lélekre mechanikai ellenállhatatlan súllyal, hanem csak erkölcsi hatékonysággal szólít elfogadásra . . . A bizonyítás az észhez szól, de azért készséges akaratot és szívet is kíván, mely a kérdéses igazság gyakorlati velejáróit hajlandó vállalni”,¹ pl. a nevelésről adott meghatározásunkat és a meghatározás összes következményeit. Tehát *az ember csak az akarat befolyása alatt nem fogadja el, ha már*

¹ Schütz Antal: Dogmatika I. 1923, 129. oldal.

nem fogadja el adott meghatározásunkat következményeivel együtt, nem pedig az ész érvei következtében.

A mondottakból következik, hogy a nevelés-tan a természetes ész világa mellett is fölépíthető. Azonban itt az a kérdés, hogy az így fölépített nevelés-tan nem hiányos-e, főképen pedig a gyakorlati nevelőt képes-e minden kérdésben elkormányozni. Meglátjuk.

Tehát a természetes ész világa mellett is megismerhetők a nevelés-tan igazságai, mert az Isten is megismerhető természetes eszünkkel. A történelem pedig azt mondja, hogy ez nem így volt a valóságban, mert a Jézus Krisztus előtti kor nem ismerte az igaz Istent, tehát a nevelés igazi fogalmát sem ismerte, következésképpen nem is nevelt jól. A történelem azt tanítja, hogy — bár képes az ember megadni a nevelés igazi fogalmát természetes eszével is — mégis hosszú-hosszú évezredek teltek el, amelyekben nemcsak, hogy nem valósította meg, amire természetes eszével rájöhet a nevelésben, hanem mindig jobban és jobban süllyedt. Az ókor már annyira süllyedt, hogy a nevelők közül a legfontosabbat, t. i. az anyát nem becsülte, élvezeti cikknek tartotta s a gyermek, akit nevelnie kellett volna, a társadalom kitagadottjai között foglalt helyet. Az anya tárgy s a gyermek még ennél is kevesebb — a gyilok áldozata.¹ És ez így volt nemcsak a kultúra alacsony fokán álló népeknél, hanem a legműveltebb

¹ Dupanloup—Ruschek: „A mi Urunk Jézus Krisztus élete” (1895) című művében a 66. és következő oldalakon meghatóan festi az ókori gyermek sorsát.

nemzeteknél: a görögöknél és rómaiaknál is.¹
*Az ókor nem ismerte az igazi nevelést.*²

Hogy az ókorban rossz volt a nevelés, azt mintegy kézzelfoghatóan bizonyítja a folytonos erkölcsi süllyedés és eltévelyedés, amely később oly roppant mérveket öltött s oly gyalázatosságokká fajult, hogy még a legjobbak is lemondtak a reményről, hogy ez állapotokon ember segíthessen. Mindenki égre fordított szemekkel fohászzkodott: harmatozzatok egek onnan felül . . . Mindenki felülről várta a segítséget.

Ez volt az idők telje. Ekkor a jóságos Isten megkönyörült az emberen, elküldötte egyszülött Fiát, Jézus Krisztust, hogy Ő kiengesztelje a megbántott Istenséget, kiemelje az embert bűneiből és tévelyeből. Jézus Krisztus nem tanított nevelést, hanem lehozta az égből az igaz tanítást, a legszabatosabban és megföllebbezhetetlenül adta

¹ „Dass in dem Heidentum keine wahre Pädagogik zu finden sei, erhellt aus dem über dasselbe Gesagten.“ (Dursch-Kahl: Pädagogik oder Wissenschaft der christlichen Erziehung auf dem Standpunkte des katholischen Glaubens. 1916, 78. oldal.) — Ugyanígy nyilatkozik Rayneri-Keel-Kunz is: „Im Heidentum war die Erziehung unmöglich.“ (Pädagogik in fünf Büchern. 1909, 684. oldal.)

² Az ókorban nem volt igazi nevelés; mégis a neveléstörténelem tárgyalhatja az ókori nevelést is, mert az ókor a nevelés egyes részletkérdéseit ismerte s iparkodott azokat megvalósítani. Az ókor a nevelésnek csak igazi eszméjére nem tudott fölemelkedni. Az ókori és a keresztény nevelés között ugyanaz a különbség van, mint amilyen különbséget talál Willmann Ottó az antik és keresztény bölcsélet között: „Antike und christliche Philosophie unterscheiden sich nicht wie Vernunft und Glaube, oder Freiheit und Gebundenheit, sondern wie Ahnung und Vollenendung, Anbahnung und Durchführung, Vorzeit und Vollzeit.“ (Geschichte des Idealismus.² 1907, II., 3. oldal.) Így az ókori és keresztény nevelés között az a különbség, mint a sejtés és beteljesülés között.

meg az ember célját s ezzel rávezette az emberiséget az igazi nevelésre is. Az emberiség mindenkor a legszorosabb viszonyt látta az ember végső célja és a nevelés között, úgyhogy amint homályosodott és később téves lett az ember végső céljáról való ismerete, úgy homályosodott és később téves lett a nevelésről való ismerete is. És mert a neveléstanban a legfontosabb és leglényegesebb a nevelés fogalma, hiszen a neveléstan nem más, mint a nevelés fogalma és a belőle folyó következmények, azért az **igazi nevelésnek s ezzel együtt az igazi neveléstannak is a meglendítője Jézus Krisztus, a mi Urunk és Istenünk.** Egy Istennek kellett az égből a földre szállania s az embert kézen fogva vezetnie a gondolkodás útján, hogy képesek legyünk jól nevelni.

Az ember természetes eszével is megismerheti az Istent és nem akármilyen Istent, hanem az abszolút valót, szellemet, aki egészen és mindeztől más, mint a világ, akit ő imádni köteles, akinek hódolni tartozik s aki az ő örök boldogsága.¹ És mert a nevelés megismerhetősége az Isten megismerhetőségétől függ, azért az ember természetes eszével megismerheti a nevelést is és nem akármilyen nevelést, hanem olyant, amely az igazi Isten dicsőítésére s az igazi örök boldogság megnyerésére képesít. Azonban a valóságban nem így volt. Az ókor nem ismerte az igaz Istent; és hogy mi mégis ismerjük, az Jézus Krisztus érdeme.² Éppen így az ókor nem ismerte az igazi

¹ Schütz Antal: Dogmatika. 1923, I. 123. oldal; — Garrigou—Lagrange: Dieu, son existence et sa nature. 5 1928.

² „Das Gottwissen der christlich gewordenen Menschheit stammt in gerader Linie ab von Jesus.“ (P. Lippert: Gott.³ 4. 1916, 53. oldal.)

nevelést; és hogy mi mégis ismerjük, az Jézus Krisztus érdeme.¹ Más szavakkal: az igaz Isten ismerete a megváltás gyümölcse, a megváltás következménye. Ebből következik, hogy **mi ismerjük a nevelést, az a megváltás gyümölcse. A megváltás tényében benne van a nevelés megismerhetősége is.**

Továbbá „a legalább forma szerint természetfölötti kinyilatkoztatás szükséges a természeti vallás teljes gyakorlására. Vagyis az embernek természettől ugyan megvan a képessége a természeti vallás gyakorlására, azonban kinyilatkoztatás nélkül még sem tudná a természeti vallást a maga teljességében, a kívánt tisztaságban gyakorolni, részint képességeinek fogyatékossága, részint a vallási feladat tényleges nehézségei miatt. Ez hit-tétel a naturalizmussal szemben.”² De a nevelés arra törekszik, hogy az ember képességei szerint dicsőítse az Istent, tehát a természeti vallást a maga teljességében gyakorolja s ezért, **hogy a nevelés arra képesítse az embert, hogy az Istent képességeinek teljes mértéke szerint dicsőítse, oda a legalább forma szerint természetfölötti kinyilatkoztatás szükséges.**

Van-e tehát keresztény neveléstan? Mondhatja valaki, hogy a mondottak még nem bizonyítják a keresztény neveléstan létezését, mert, bár a természetes ész Jézus Krisztus igazította a helyes gondolkodás útjára, mégis a nevelés meghatározását és a nevelés egész rendszerének a

¹ Mondhatjuk ezt is: Die Pädagogik der christlich gewordenen Menschheit stammt in gerader Linie ab von Jesus.

² Schütz Antal: Dogmatika. 1923. I. 13. oldal; — M. J. Scheeben: Handbuch der katholischen Dogmatik. 1927. I. 18. oldal.

fölépítését csupán természetes eszünkkel kapjuk, a természetfölötti kinyilatkoztatás legfőllebb negatív zsinórmérték, hogy a neveléstan kutatásaiban és vizsgálódásaiban ne tévedjen. Tehát a természetes ész megismerőerejének a határait még nem léptük át, következőleg keresztény neveléstan nincs. Ez okból tovább fogunk vizsgálódni.

A tapasztalat azt bizonyítja, hogy a nevelés szükséges, mégpedig sok mindenféleért. Szükséges a nevelés, hogy az ember elérje végső célját, értelmes természetének megfelelően cselekedjék, a társadalomban tudjon elhelyezkedni, embertársaival tudjon közösségben élni stb. Ez mind igaz; azonban most a nevelés szükségességének nem a közelebbi okait kutatjuk, hanem a végső okát, vagyis azt keressük, hogy mi tette a nevelés szükségességét szükségessé.

Figyelmes vizsgálódás után olyan valamit veszünk észre az emberen, ami nagyon gondolkodóba ejt mindenkit és bárhogyan is törjük rajta fejünket, természetes eszünkkel megmagyarázni nem tudjuk. Az ember természete más, mint amilyennek sokszor mutatkozik. Az ember természete az igazság keresése és a jó után való törekvés, mégis tévelyt tévelyre halmoz különösen oly kérdésekben, amelyek döntők földi boldogságára és örök üdvösségére nézve s a bűnben és pizokban fetreng. Célunk az igazság keresése s az örök jó bírása és oh, hányszor meg hányszor fordulunk el tőle! Oh, hányszor és hányszor fojtjuk el lelkiismeretünk szavát, oh, hányszor és hányszor nyomjuk el erőszakosan természetünket s a tévelynek és bűnnek hódolunk! Oh, mily sokszor cselekszünk jobb meggyőződésünk ellenére s nyitott szemmel rohanunk vesztünkbe! Nyomorult földi javakért és érdekekért, semmit sem

jelentő előnyökért vagy a test aljas kívánságaiért feláldozunk tiszteletet és becsületet, feláldozzuk embertársaink jólétét és boldogságát, romlásba döntjük családjunkat és gyermekeinket, megszakítjuk a legszentebb kötelékeket, megtagadjuk fajunkat és hazánkat, végül pedig örök boldogságunkat is kockára tesszük. Nem örület-e ez? Pillanatnyi előnyökért és örömekért képesek vagyunk a sötétbe ugrani s ha nyakunkat szegjük, azután kesergünk, bánkódunk és fogadkozunk s fogadkozásaink dacára már a legelső alkalommal is újra bukunk, újra vétkezünk. Életünk szakadatlan emelkedés és süllyedés, szakadatlan fény és árnyék, de jóval több van benne az árnyékból. Természetes eszünkkel teljesen megmagyarázhatatlan, hogy mi ennek az oka. Az egyes népek története aranykorról is beszél s ezt a messze múltba helyezi.¹ Hátha van ennek valami alapja?! De az egyes népek története bizonyos szerencsétlenségről is regél, amely az emberiséget valamikor érte volna. Hátha ennek is van valami alapja?! Az ész itt mélységesen hallgat, a tudomány itt teljesen tehetetlen. Mindkettő előtt teljesen érthetetlen, hogy az ember annyiszor cselekszik értelmes természetének ellenére, pedig a világ más lényeinél éppen a természetnek megfelelő működésmódot tapasztalja.

Minderre bölcséleti úton, tehát észérvekkel megfelelni képtelenek vagyunk, e nehéz kérdést a tudomány a maga eszközeivel nem tudja megfejteti. Ha pedig forgatjuk a történelem lapjait,

¹ „Aurea prima sata est aetas, quae vindice nullo, sponte sua, sine lege fidem rectumque colebat. Poena metusque aberant, nec verba minacia fixo aere legebantur, nec supplex turba timebat iudicis ora sui, sed erant sine iudice tuti . . .” (Ovidius.)

akkor itt sem találunk feleletet kérdésünkre. Bármilyen szerencsétlenség is érte az emberiséget akár a természet által, akár egyes emberek gonoszsága által; bármilyen magasra is tornyosodott egyes népeknél vagy egyes korszakokban a bűn és véték; bármennyi könny és vér folyt, bármennyi elfojtott zokogás szaggatta és szaggatja az emberi kebleket, mindez nem fejt meg kérdésünket, sőt kérdésünk még nagyobb kérdéssé válik, mert tudni szeretnők, hogy mi az oka e sok borzalomnak és szörnyűségnek. Vagy talán valami gonosz lélek nyúlt az ember sorsába, hogy őt magához rántsa a szerencsétlenségbe és boldogtalanságba? Nem tudjuk és nem tudjuk.

Tehát a természetes ész világánál a nevelés szükségességének a szükségességére nem tudunk felvilágosítást adni.

Amire a természetes ész és a tudomány nem tud megfelelni, azt a kérdést a katolikus Egyház a természetfölötti kinyilatkoztatásra támaszkodva, teljes könnyűséggel megoldja.

Az Egyház a természetfölötti kinyilatkoztatásra támaszkodva azt tanítja, hogy az Isten az ártatlanság állapotában teremtette az embert. Ebben az ártatlanságban az érzékiség teljesen alá volt vetve az észszerű akaratnak, az ember lelki egyensúlyozottságban élt. E lelki egyensúlyozottság középpontja az akaratban volt, amely az éstől, a hittől és az Isten szeretetétől vezetve, hatalma alatt tartotta az érzékiség hajlamait. De az ember e harmónikus egyensúlyozottságot megrontotta magában akkor, amikor cselekvéseinek középpontját szándékosan kimozdította; más szavakkal: az ember a harmónikus egyensúlyozottságot megrontotta akkor, amikor vétkezett.

Az elsőszülők a bűnbeesés után elvesz-

tették az ártatlanság állapotát, amelyben az Isten teremtette őket, mert szándékosan rontották meg az egyensúlyozottságot, amely jellemezte őket. Ennek szomorú következménye az lett, hogy az érzékiség és az észszerű akarat között megbomlott a helyes egyensúly, értelmük meghomályosodott, akaratuk meggyöngült s a rosszra hajlandó lett. Az első emberek amaz állapotához hasonló állapotba kerültek, amely az emberi természetnek megfelel, ha saját erejére van hagyatva, sőt ez a természet a bűn által megrokkant. E rokantságban van az ok, amely a nevelés szükségességét szükségessé teszi.

Amint Ádám gyermekei örökösei lettek volna atyjuk ártatlansági állapotának, ha Ádám megtartja Isten parancsát, úgy öröklik bűnét is terhes következményeivel együtt. Ezt a bűnt *átteredő bűnnek* nevezzük.¹

A tudomány is elismeri, hogy valami nincs rendjén az emberben.² A tudomány e rendelkezés okát a maga eszközeivel nem tudja megmagyarázni, erre csak az Egyház tud megfelelni a természetfölötti kinyilatkoztatás alapján.

Tehát az áteredő bűnnek említett rettenetes következményei más következményekkel együtt minden emberre átszállottak, úgyhogy minden ember *e* bűnben születik és minden ember viseli *e* bűnnek terhes következményeit. Az értelem és

¹ Aquinói szent Tamás: Summa theologica, 1^a 2^{ae}, 82. és következő questiók, De malo, De veritate; — Schütz Antal: Dogmatika. 1923, I. 357. és következő oldalak; — M. J. Scheeben: Handbuch der katholischen Dogmatik. II. 1927, 633 és következő oldalak.

² Nagyon tanulságos Foerster „Religion und Charakterbildung“ (1926) művének „Die Lehre von der Erbsünde und die moderne Pädagogik“ (100—139. oldal) című fejezete.

akarat természete az első emberpár vétkezése után is az örök igazság keresése és az örök jó után való törekvés; de mert a lélek az áteredő bűnnel és következményeivel terhelt, azért az ember folytonosan téved és botlik. Az áteredő bűn által megbomlott a helyes egyensúly az érzékiség és az ész által vezetett akarat között és lett szükséges, hogy ez egyensúly helyreállításán dolgozzunk, vagyis mások által, azaz nevelés által vezettessünk az örök igazsághoz és az örök jószághoz. Tehát **végeredményben a nevelés szükségessége az áteredő bűn következménye.**

Az áteredő bűn ismerete nélkül teljesen érthetetlen, hogy miért kell a nevelésnek oly óriási erőfeszítéseket tennie, hogy az ember értelmes természetének megfelelően cselekedhessék. Az áteredő bűn ismerete pedig eszünk természetes megismerő erejének határait messze felülmúlja és csak a természetfölötti kinyilatkoztatásból ismerhető meg.

Az áteredő bűnnek sok terhes következménye van. E terhes következmények a többi között: az értelem meghomályosodása, az akarat meggyöngyülése és rosszra való hajlandósága. Mindez nagyon közelről érinti a nevelést, mert a nevelés tényének végrehajtásában tulajdonképpen az akarat fejlesztése¹ s az értelem fejlesztése is benne van a nevelésben, mint az akarat fejlesztésének az előfeltétele. Sőt a nevelés az akarat fejlesztése az értelem fejlesztésének a közvetítésével. Azonban az értelem meghomályosodása és az akarat meggyöngyülése az Istentől az

¹ Huszár Győző: Neveléstan a philosophia perennis alapján. I. 1934.

áteredő bűnért büntetés. Ezért az, ami az áteredő bűn következményének a következménye, szintén büntetés az Istentől. Tehát **a nevelés az erkölcsi rendben büntetés az Istentől az áteredő bűnért.** És mert a bűn szükségképen vonja maga után a büntetést, azért **a nevelés szükségessége büntetés jellegében van.**

A nevelés magában véve nem büntetés jellegű, mert akkor is, ha az Isten az embert természetes állapotában teremtette volna, vagy az ember megmaradt volna az ártatlanság állapotában, szükséges lett volna valami vezetés, mondjuk: a fejlődő nemzedék nevelése. Azonban a mostani természetfölötti rendben a mostani erőfeszítésekkel járó nevelésre nem lett volna szükség s ezért a mostani erőfeszítésekkel járó nevelés büntetés az áteredő bűnért.

A mondottakból következik, hogy mivel az áteredő bünt csak a természetfölötti kinyilatkoztatásból ismertük meg, ennek megismerésére az emberi ész saját erejével képtelen; továbbá a nevelés szükségessége büntetés jellegében van az áteredő bűnért, azért már egy ponton megvan a függőségi viszonya a neveléstannak a természetfölötti kinyilatkoztatástól. Sőt e ponton a függőségi viszony alapja az egész neveléstannak, mert a nevelés szükségességének az okát mondja meg. Hogy mennyire fontos az áteredő bűn tana a neveléstanban, bizonyítja az is, hogy már protestáns pedagógusok is kezdenek az áteredő bűn tanításának az alapjára helyezkedni.¹ Tehát **keresztény neveléstan van.**

¹ Pl. Bawrinck—Marton: A keresztyén pedagógia alapelvei. 1923. — Foerster pedig kifejezetten mondja: „dass die Lehre von der Erbsünde ein Fundament aller gesunden

Erre mondhatja valaki, hogy az áteredő bűn és a nevelés közötti viszony ismerete csak a nevelés elméletét tökéletesíti, de a gyakorlati eljárásra nincs befolyással, mert a nevelés végrehajtására nem ad útmutatást, következőleg — mivel a nevelés csak a gyakorlatban él — nincs keresztény neveléstan, hanem csak neveléstan van. Lássuk tehát, vajjon igaz-e az, hogy az áteredő bűn tanítása a nevelés gyakorlatára nem ad útmutatást, illetőleg a nevelés gyakorlatát nem kötelezi-e valamire.

A nevelés célja és lényege az, hogy az embert az Isten dicsőítésére s az örök üdvösség megnyerésére képesítse és természetes, hogy olyan fokban, amennyire azt ama rend tökéletesedési lehetősége megengedi, sőt megköveteli, amelyben az emberiség él. A katolikus Egyház a természetfölötti kinyilatkoztatás alapján azt tanítja, hogy az ember az Isten végtelen jóságából és szeretetéből magasabb boldogságra van hivatva, mint amilyen őt természete szerint megilleti és e magasabb boldogság az Istennek színről-színre való látása, a boldog istenlátás. Magától értetődik, hogy e magasabb boldogság a természetes boldogságot is magában foglalja. Tehát a nevelésnek (keresztények között) kötelessége arra képesíteni az embert, hogy az Istent színről-színre megláthassa. Azonban az Istent csak az láthatja színről-színre, a boldog istenlátásban csak annak lehet része, aki mindenekelőtt az áteredő bűntől mentes. Ezért a nevelésnek az a legelső

Pädagogik ist." (Erziehung und Selbsterziehung. 1918, 58. oldal.) Sőt Foerster a modern (vallás nélküli) erkölcsbölcselek alaphibáját abban látja, hogy tagadják az áteredő bűn tanát. (Religion und Charakterbildung. 1926, 83. és következő oldalai.)

kötelessége, hogy a nevelt az áteredő büntől mentesíttessék. És mert ez a keresztség szentsége által történik, azért **a nevelésnek az a legelső kötelessége, hogy a neveltet megkereszteltesse.** És mert az embert születése után mindjárt meg kell kereszteltetnünk, sőt szükség esetén anyja méhében is, azért **a nevelés a keresztség szentségével kezdődik és az ember tökéletesedése is a keresztség szentségének a fölvételeével kezdődik.**

A keresztségben az Isten eltörli ugyan az áteredő bünt, de nem káros következményeit is és ezért a keresztség szentségének a fölvétele nem fosztja meg a nevelést szükségességétől. A keresztség szentségében az ember megkapja az Istentől a megszentelő kegyelmet s ezzel együtt megkapja a természetfölötti javak megszerzéséhez szükséges, de az áteredő bűn által elvesztett képességet is.

Hogy van keresztség, mi a hatása és kötelesek vagyunk keresztelni, mind olyan kérdések, amelyek az ész természetes erejét messze felülmúlják és csak a természetfölötti kinyilatkoztatásból ismerhettük meg. Tehát a természetfölötti kinyilatkoztatás nemcsak hogy útmutatást ad a nevelés gyakorlatának, hanem a nevelést egy természetfölötti dologgal kell is kezdenünk, vagyis **keresztény neveléstan van.**

Menjünk tovább!

Minden rendben a nevelés arra a végső célra képesíti az embert, amely cél ama rend szerint valóban végső célja az embernek: a természetes rendben a természetes végső célra, a természetfölötti rendben (keresztények között) a boldog istenlátásra. Mivel a mai rendben oly boldogságra vagyunk hivatva, amelyet természetes

erőinkkel sohasem érhetünk el és mégis a nevelésnek erre a végső célra kell képesítenie az embert, azért a nevelésnek arra kell törekednie, hogy a nevelt valami úton-módon az ember természetét messze felülmúló erő birtokába is jusson, hogy végső célját elérhesse. E magasabb erő a kegyelem.¹

Minden józan pedagógia alapja az áteredő bűn tanítása, hiszen ennek következménye a nevelés szükségessége. Az ember akarata a rosszra hajlik, értelme meghomályosodott. Az ember a természetfölötti rendben él és e rendben a magasabb boldogság megkívánja, hogy az ember természetes megismerőerejét meghaladó igazságokat is ismerjen és természetes vágyótehetségét meghaladó jótetteket is hajtson végre. De az ember a természetét meghaladó dolgokra csak akkor képes, ha az Isten őt a természetét meghaladó kegyelemmel megajándékozza. Tehát mind az értelemnek, mind az akaratnak szüksége van a kegyelemre. Ezért amint minden józan pedagógia alapja az áteredő bűn, éppen úgy **minden józan pedagógia a kegyelmet is beleállítja a nevelési rendszerébe.** A kegyelmet a nevelésnek a mai természetfölötti rendben föl kell vennie rendszerébe, mert *ez a nevelés belső és külső lehetőségességéhez tartozik.* „A kegyelem-

¹ Müller Lajos: Az isteni malasztról 1926; — Gonzales-Michalek: Tanulmányok Aquinói szent Tamás bölcsészetről III. 1885; — M. J. Scheeben: Handbuch der katholischen Dogmatik I—IV. 1927; — P. Lippert: Die Gnade Gottes ¹, ². 1921; — Scheeben—Grabmann: Natur und Gnade 1922; — Schütz Antal: Dogmatika I—II., 1923; — Aquinói szent Tamás: Summa theologiae 1^a 2^{ae}, 109 és következő kérdések és más helyeken; — Huszár Győző: Neveléstan a philosophia perennis alapján II. 1934, 497 és következő oldalak.

tan nevelési jelentősége: véle áll vagy bukik a komoly pedagógia és életeszmeny. A magára hagyott akarat is alakít életeszmenyt, pedagógiát, — de sorsa az, mint az erkölcsi elveknek Isten nélkül: természeti őshajlamok szerint igazodó egyéni elgondolás, bizonytalanság, mindenekelőtt pedig alacsony célkitűzés, szűk távlatok.”¹ „Gyakorlatilag a kegyelem megszerzésén, fölhasználásán, ápolásán és gyümölcsöztetésén fordul a keresztény élet. A kegyelem dogmája a szeretetlenségek és értetlenségek e világában megföllebezhetetlen nagy bizonyosság rá, hogy van, aki szeret és nem mér szűk marokkal; a kudarcok és nyomorúságok e sivatagában zálog és soha senkit cserben nem hagyó biztatás arra, hogy van miért élni, küzdeni és száz kudarc után ismét új reménnyel tette kelni.”²

Tehát a kegyelemtan segíti fölépíteni a nevelési rendszert és ezért teljesen nélkülözhetetlen gyakorlati útmutatást is ad a nevelés végrehajtásában. És mert a kegyelem megismerése eszünk természetes erőit messze felülmúlja és csak a természetfölötti kinyilatkoztatás által ismertük meg, azért **keresztény neveléstan van.**

Menjünk még tovább!

A nevelésnek megadott meghatározása (a nevelés az embernek az Isten dicsőítésére s az örök üdvösség megnyerésére való képesítése) teljesen biztos ismeret. Ez a természetfölötti kinyilatkoztatás alapján a katolikus Egyház tanításából is következik. U. i. az Egyház azt tanítja, hogy Jézus Krisztus az emberi nemnek föltétlen

¹ Tarnóczy János: Vallástól független életút? 1932, 203. oldal.

² Schütz Antal: Dogmatika. 1923, II. 3. oldal.

tekintélyű tanítója (hittétel). Már pedig minden emberre nézve az első és legfontosabb kérdés: miért él, vagy mint a katekizmus teszi föl a kérdést, még pedig első kérdésként: mi végett vagyunk a világon s erre Jézus megföllebbezhetetlen feleletet adott. De az Egyház azt is tanítja, hogy Jézus Krisztus az emberiség és a világ királya (szintén hittétel). Ezért Krisztusnak az összes személyek fölött föltétlen és közvetlen joghatósága van, tehát a nevelők fölött is. Így a nevelők bármi néven is nevezzük őket (atya, anya, tanító, tanár, mester, gazda stb., elméleti és gyakorlati nevelő) azért kötelesek nevelni neveltjeiket, amiért Jézus megváltotta az emberiséget. Igaz, hogy Jézus messiási küldetése nem arra szolt, hogy ezt a föltétlen és közvetlen királyi joghatóságot igénybe is vegye, mégis királyi joghatósága megvan és mi kötelesek vagyunk Neki alázatos hódolattal engedelmeskedni, különösen pedig mi keresztény nevelők. Más szavakkal: a keresztény embert minden életmegnyilvánulásában kötelezi keresztény mivolta, vagyis a keresztény embernek minden cselekedetével magán- és nyilvános életében mutatnia kell, hogy Krisztust ismeri el királyának, Krisztusnak hű és a vértanúságra is kész alattvalója. Ebből következik, hogy a keresztény nevelő köteles a természetfölötti kinyilatkoztatást ismeretforrásul elfogadni mind a nevelés rendszerének elméleti fölépítésében, mind pedig a nevelés rendszerének gyakorlati keresztülvitelében; és köteles elfogadni abban a terjedelemben és magyarázatban, amelyben a tévedhetetlen katolikus Egyház elénk adja.

Tehát a neveléstan (keresztényeknél) a mai természetfölötti rendben szükségképen és lényegesen függ a természetfölötti kinyilatkoztatástól,

vagyis a természetfölötti kinyilatkoztatás tanítását mint megismerési elveket köteles felhasználni mind a nevelési rendszer fölépítésében, mind pedig a nevelési rendszer gyakorlati keresztülvitelében. Ebből következik, hogy **keresztény neveléstan van, sőt keresztények között csak keresztény neveléstan van.**

A neveléstanban természetes eszünkkel kutatunk és vizsgálódunk s e munkánkban a zsinórmérték csak az igazság. Azonban a keresztény nevelő, hogy vizsgálódásaiban és kutatásaiban ne tévedjen, köteles negatív zsinórmértékül elfogadni a természetfölötti kinyilatkoztatást, vagyis köteles megtagadni következtetéseitől a hozzájárulást, ha azok a beszélő Istennel összeütközésben vannak. Az így fölépített nevelési rendszer igaz. Mindazáltal a keresztény nevelő nem hagyhatja figyelmen kívül a természetfölötti kinyilatkoztatást mint pozitív zsinórmértéket sem, vagyis köteles annak tanítását megismerési elvekül elfogadni, hogy belőlük következtessen a nevelésre, mert az, amit a nevelés terén természetes eszünkkel megismerhetünk, sokszor nem egészen tökéletes, sőt tökéletlen, de a természetfölötti kinyilatkoztatás kiegészíti és tökéletesebbé teszi; továbbá vannak még egyes kérdések, amelyeknek a megoldása szükséges a neveléstanban, mégis reájuk a természetes ész semmiképen sem tud megfelelni és nem is fog tudni sohasem, a természetfölötti kinyilatkoztatás pedig biztos feleletet ad (pl. áteredő bűn, egyház, kegyelem). Ha egyszer megismertük, hogy van Isten, aki végtelenül szent, végtelenül bölcs és végtelenül igazmondó, aki nem csalhat, de nem is csalatkozhat; továbbá megismertük, hogy ez a végtelenül szent, bölcs és igazmondó Isten az emberekhez való kegyes

leereszkedésében egyszer kijelentéseket tett nekünk, bár az így nyert igazságok eszünk természetes felfogó erejét messze felülmúlják, akkor a következetesség is parancsolja a szükségesség mellett, hogy gyöngé eszünk, de még inkább gyöngé akaratunk porig alázódjék az isteni tekintély előtt. Tehát: **keresztény neveléstan van, sőt keresztények között csak keresztény neveléstan van.**

Mindent Isten nagyobb dicsőségére!

